

TOI NAI REGÉNYTÁRA

A CSEMPÉSZ LEÁNYA

REGÉNY

IRTA:

ANATOLE LE BRAZ

Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST, 1922.

TOI NAI VILÁGLAPJA R.-T. KIADÁSA

ELSŐ FEJEZET

— Hogy ismertem-e a tengerentuli csempészet szép idejét? — kiáltotta Le Denmat szolgálatonkívüli vámkapitány, ahogy ott sétáltunk tengerparti terraszsán a hűs alkonyatnak. — Igen, ismertem, sőt mondhatnám, átéltem virágzó korát, s oly élénken maradt meg emlékezetemben, mintha csak tegnap történt volna.

Pedig szinte félszáz évvel ezelőtt történt. Hatvanhárom éves multam, akkor még alig voltam huszonöt. Egyszerre két szerencsés esemény történt életemben: hadnaggyá léptettek elő s egyben áthelyeztek Tréguignecbe, a Bretagne északi partvidékére, szülőföldem közelébe, mert Perrosból való vagyok.

Hiszen ismerik Tréguignec partvidékének falvait: mind egyforma az. Tréguignec is szakasztottan olyan minta szerint épült, mint a szomszédjai. De azért mégis van benne valami, amit máshol hiába keresnének: az a temérdek apró sziget, mely a part hosszában úgy áll egymás mellett, mint a gyöngysor.

Midőn a kopár mezők széléről letekintve Tréguignec házfödeleire, először gyönyörködhettem e látványban, s a vámhivatalnok éles szemével néztem körül a tájon, önkénytelenül egy roppant gázlóhoz hasonlítottam, s erre a felkiáltásra fakadtam, mely nem csupán a táj szépségének szólt:

— Fékomadta! Ezt a helyet is a csempészeknek teremtette az Isten!

— Az már igaz, csak az a kár, hogy a csempészeknek nem maradt itt irmagja sem — szólalt meg az utat balfelől szegélyző földek egyikéről egy hang.

Meglepődve e gyors válaszon, hátrafordultam. Akkor már megjelent az ember is a domborulaton, egy viharvert képű legény, aki, külsejéről ítélve, halász lehetett.

— Adj, Isten — mondotta, sipkájához emelve kezét, s mindjárt mentegetődni is kezdett, hogy bátorkodott stb.

Félbeszakítottam szavait:

— Nincs miért; ellenkezőleg, szivességet tett nekem. Kérem merre van a faluban a vámállomás?

— Jótól kérdezi, — felelte — mert éppen én is arra tartok, s ha tetszik, elkísérem az ajtajáig.

Egy szökéssel leugrott a töltésről és együtt haladtunk tovább.

— Fogadni mernék, hogy maga az új hadnagy! — kezdte már első lépéseink közben.

— Ugy van, az vagyok. Hát maga kicsoda? Ugy-e, hajós ember?

— Hm, — dünnyögte és biccentett a fejével — legfőbbképpen szegény ördög vagyok. Sok mindennel foglalkozom, de kopik az állam! Tudja, errefelé az ember nem viszi löbbre, mint hogy nyomorusággal megél. És ennek, tisztelet, becsület, csakis maguk, vámhivatalnok urak az okai. Ugy szakadtak ráink maguk, mint az Isten csapása, elvettek tőlünk mindent, a csempészet szabadságát, a partjogot. Igen, ha a kormány legalább nekünk is adna fizetést, mint maguknak! Mert maguknak igazán könnyű a keresetük! Ha esik vagy hideg van, alszanak a meleg örkunyhó földjén a jó szárított tengeri füvön, ez bizony — tessék

csak beismerni — nem éppen a legfárasztóbb foglalkozás.

— De azért ez a sok jó mégsem védi meg az embert attól, hogy akárhányszor ott ne hagyja a fogát — feleltem én.

— Igen, igen a csuz! A jó módban levők nyavalyája!...

— Ha ugyan nem ólomgolyó, melyet orozva lőnek az ember hátába leből, a kősziklák mögül. Ugy-e, hogy meg szokott esni az efféle is, öcskös?

Vállát rántotta; vigyorgott és gunyos hangon, melyből kicsordult némi keserűség is, így szólt:

— Golyó, itt? Édes Istenem, de régóta nem füttyörészett erre mifelénk! Megjuhászodott itt mindenki, mióta oly szép számmal sereglettek ide ön és a tisztelt cimborái. Apáink még kápolnát is szenteltek „a csempészet védőasszonyának“, de mi, mi bizony gyávák voltunk s hagytuk, hogy lerombolják. Talán tüzifát hasogattak volna a szent asszony képéből is, ha Treztél ura könnyörületből magához nem vette volna.

— A csempészet védőasszonya! Micsoda mesével tart maga engem?

— Igaz, majdnem elfelejtettem, hogy ön csak most érkezett a vidékünkre... Kérdezze csak meg az altisztjétől, az majd elmondja önnek.

Néhány perc múlva megtudtam, hogy az az egyéniség, kinek társaságában Tréguignec földjére léptem, már négy ízben volt büntetve csempészet miatt. Mint láthatják, a dolog elég eredeti módon kezdődött.

MÁSODIK FEJEZET.

Nyugodtan mult el körülbelül tíz nap. terztéli öböl akkoriban még Tréguignec közighez tartozott s körülbelül csak öt kilométernyire

esett a kis várostól. Meglátogatását szemleutam végére tartottam fenn magamnak, mert ez alkalommal akartam tiszteletemet tenni a polgármesternél, ki azon a részen lakott s kinek tartoztam ezzel az udvariassággal.

Igy aztán a hónap utolsó napjainak egyikén odamentem. Quéméner altiszt volt a kísérom. Tapasztalt vén róka volt az a Quéméner. Évek hosszú sora óta lakott már azon a környéken s jobban ismerte ott a dörgést, mint bárki más. Utközben kikérdeztem a polgármesterről.

— Mondhatom, hadnagy ur, Lézongar Gonéry nem közönséges ember. Ereiben hamisítatlan nemesi vér folyik, bár nem több egyszerű falusi embernél. Mondják, hogy a Lézongarok nagyon jó módban voltak, de a forradalom óta fogytán fogyott a vagyonuk. Az akkori Lézongar a royalista párt hive volt, s midőn jött a császár, ki kellett vándorolnia, hogy megmentse életét. Angolországba ment és csak a királyokkal együtt tért vissza onnan ismét. Mikor visszatért, aszszonyt is hozott magával, egy jelentéktelen teremtest, kit, úgy látszik, csak úgy találomra választott magának feleségül. Közben az állam lefoglalta s potom áron elköltyavetyélte a javait. Házát, földjét, egy lannionj jegyző váltotta magához. Lézongarnak elég lett volna a királyhoz fordulnia, hogy visszaszerezhesse jogos birtokát. De az ily kerülő ut nem felelt meg szokásainak. A környékbeli öreg emberek beszélik, hogy egyszer csak váratlanul egy gyorsjáratu angol hajó vetett horgonyt az öbölben, az éjszaka sötétségében vizre bocsátottak róla egy csónakot, mely egy tucatsnyi fölfegyverzett angol matrózzal volt megrakva. Vezetőjük nem volt senki más, mint Lézongar. Néhány perccel utóbb az álmából felriasztott jegyzőt összekötözve, mint valami csomagot, a hajóra hurcolták, mely haladéktalanul visszavitorlázott Angliába. „Maga most visszaadja nekem az én helyemet, én meg átén-

gedem magának az enyémet“, mondotta neki Lézongar bucsuztatóul.

— Adta lelke! S a mostani polgármester — kérdeztem — fia volna annak az angol fehérszemélynék s ennek a gázfickónak?

— Szórol-szóra úgy van, a legidősebbik fia. Volt még két öccse is, de azokból nem válhatott valami jó, mert mióta husz s egynéhány év előtt elszármaztak hazulról, senki sem hallotta hírüket s ha valaki szóba hozza őket, Lézongar ur sötéten ráncolja össze homlokát... Nem is ajánlom, hogy említést tegyen róluk, hadnagy ur, mert képes volna örökre elzárni ön előtt az ajtaját. S — ha nem sértem meg szavammal — helyesebb dolog jóbarátságban lenni vele, mint ellenséges viszonyban.

— Hát olyan rettegett személyiség volna?

— Óh, nem beszél az sokat s nem is kellett magát nagyon, de aki egyszer vétett ellene, nem kerül el sorsát. Itt ezen a környéken mindenki épp úgy féli, mint tiszteli, a saját emberei pedig egy intésre megfogadják szavát. Oly nagy tekintélye van, hogy nekünk vámhivatalnokoknak is nagyon megkönnyítette dolgunkat. Mióta átvette polgármesteri hivatalát, nem jutott fülünkbe egyellenegy csempészetnek híre sem.

— No, remélem, csak nem vette fel magára a csempészek védőangyalának szerepét? — mondottnam félig komolyan, félig tréfásan.

Azt hiszem, hogy a jó Quéméner akkor sem ütközhetett volna meg jobban, ha őt magát illeteni volna az árulás gyanújával. Ugy megdermedt, hogy a sziklás út közepén egyszerre megállt s még most is hallani vélem felháborodott hangját, amint felkiáltotta:

— Ő? Lézongar?... Hogy ő fogná pártját a csempészeknek?... Óh, hadnagy ur!...

Hogy megoldjam a nyelvét, folytattam:

— De hiszen egyikök a minap azt is megsugta

róla nekem, hogy magához fogadta a védőasszonyukat, valamiféle szent szüzet, akinek, ha nem tévedek, vajmi kevés köze van a szentséges katolicizmushoz.

— Ugy van, hogy száműzze a csürben a kazlak mögé, ott fenn az istállói fölött, egyben tudtára adva azoknak, akiket illet, hogy ezentúl hozzá jöjjenek, ha imádni akarják a védőszentjüket!... De azt már nem egyhamar meri megtenni egy is közülök, elhiheti, hadnagy ur.

— Tehát csakugyan imádják? — kérdeztem kissé hitetlenül.

Quéméner ujjával Tomé felé mutatott, melynek vöröses gazzal benőtt sziklagerince most egészen közeliünkben meredt az égnek és elzárta előttünk a szemhatárt.

— Lát-e ott alant az északi földcsucson valamit, ami olyan, mint egy beomlott sütökemence? Az angol betörések idején kis őrház volt, melyen nem volt más rés, mint egy ajtó meg egy padláslyuk, melyből a Tréguignec lakói által fizetett őrszem éjjel-nappal a nyílt tengert figyelte. Mikor aztán ez az őrszem fölőlegessé vált, azt a helyet már csak a tengeri sirályok keresték fel menedékiül s ott hagyták benne nyomait. Ekkor, a múlt század vége felé, egyszerre különös hír kelt szárnyra a községben. Az ár idején, hajnalhasadtakor hazatérő halászok világosságot láttak az elhagyott őrházban. Kíváncsiságukban meg akarták tudni okát e sajátságos tüneménynek. S mennyire elámulnak, midőn a hajlék belsejében, a falnak támasztva, megpillantottak egy fába faragott nőalakot, melynek lábánál egy szál gyertya égett. Haja hullámos volt, jobb kezében egy evezőlapátot tartott. Azt hiszem, egyike volt azon alakoknak, melyeket néha a hajó orrán szoktak elhelyezni. Valószínűleg valami elsülyedt hajó tarlozéka volt és sokáig lehetett a vízben,

mert egészen tele volt kagylóval és tengeri moszattal. Ebből Tréguignec népe azt következtette, hogy az az alak a tenger szent asszonya lehet. Minthogy sohasem tudta meg senki, hogy ki vitte az őrházba, az emberek azt hitték, hogy magától ment oda. Legenda támadt, processziókat rendeztek, amelyekben legtöbbször a csempészek vettek részt. Ugyis érezték hiányát, hogy nincs védőszentjük: tehát maguknak választották ezt s jövedelmeiknek egy részét arra szentelték, hogy valóságos kápolnává alakíthassák át az őrházat. Sőt fel is akarták szenteltetni, s minthogy az akkori plébános e szertartáshoz nem volt kapható, mondják, hogy a csempészek éjnek idején megtámadták a plébániaházat, hatalmukba kerítették a plébánost s erőszakkal a szigetre hurcolták, ott kést szegeztek a torkának s úgy kényszerítették, hogy annak rendje és módja szerint felszentelje azt a kissé pogány szentséget.

Azóta a „csempészet védőszentjének“ kápolnájában rendszeres istentiszteletet tartottak. A bálványképet ünnepélyes körmenetben levitték a tengerpartra és háromszor alámerítették a vízbe, kiáltva: „Le a vámkopókkal!“

De egy év múlva már nem érték be ezzel a felkiáltással; akkortájt történt, hogy egy vármőrt dermedten és kihűlve találtak bódéjában, — tengeri hinárból való gombolyag volt a kékrevált ajkai közé peckelve. A községi előljáróság e büntény következtében ellillotta a körmeneteket és lebontatta a kápolnát. Igazság szerint meg kellett volna semmisíteni a szent szobrot is, de nem merték megtenni, mert a szobor meg volt szentelve, s Lézongar Gonéry, hogy kimentse zavarából az előljáróságot, felajánlotta, hogy ő majd őrizetbe veszi. Ha nem tette volna meg, biztos lehet benne, hogy mégis imádnák titkon valami rejtett sziklabarlangban. Itt mifelénk nem szüntetik meg a babonahitét **valamely falnak a lebontásával.**

— No, hallja, ugy veszem észre, hogy ez a Lézon-gar Gonéry csakugyan sokat érő szövetségesünk.

Eközben a treztéli öbölbe érkeztünk. Az egész tenger melléken nincs annál szebb part, de nincs annál elhagyatottabb sem. Mirevaló is volt, ide vámállomást tenni, ugyan mire is örködnék itten?

— El volnánk temelve elevenen, — mondotta nekem a jó Quénémer — ha néha-néha nem jönne le a birtokról egy-egy szekér, hogy megrakodják fővennyel vagy tengeri hinárral.

HARMADIK FEJEZET.

A régi urilak! A sűrű fák sötétzöld lombja alá helyezkedve, ott állt az öböl mély hátterében. Már alig voltunk harminc lépésnyire a kaputól, midőn egy fáról, éppen a fejünk fölött, megismétlődő fütttyentéseket hallottunk, mellyel valaki kétségtelenül a rigó éles rikkantását akarta utánozni.

— Nini, — mondotta az altiszt — bizonyára Treid-Noaz volt, az a félkegyelmű fickó, s megint szokott ostobaságainak egyikét üzi.

Szavaira harsány kacaj válaszolt, s egy hang, melyet tüstént megismertem saját szerű tompaságáról, így szólt hozzám:

— Szép jó napot kívánok, hadnagy ur!

— Oh, — kiáltottam — az én minapi utbaigazitóm!

— Az bizony — felelte az és az ágak közül előbukkant viharvert arca. — Omnés Jean, René, Mária, vagy Treid-Noaz, ha önnek is úgy tetszik, hadnagy uram!

A jó flu, mint utóbb az altiszt elmondotta, nagyon nagyra volt az ő breton csufnévével, mely értelme szerint „mezitlábast” jelent. Csakugyan nem látta őt még senki bőrcsizmában, vagy akár facipőben is.

Hát téged mindig valami magas buvóhelyen lát-lak, hárbol kerülsz is az utamba? — kiáltottam, haragot színelve és megfenyegettem az ujjammal. — Mert tudd meg, hogy már hallottam rólad egyet s mást, mióta először bottlottam beléd.

— Oda se neki! Hadnagy uram, ha nem volnának magamszörű léhűtők a világon, kit csiphelnének nyakon a szaglászok?

Nagyon orcátlanul beszélt a jó fiu. •

— S mit keresel odafenn? — kérdeztem tőle. — Talán valami jó erős ágat, hogy felköthess magad reá?

— Csitt — suttogta halkán. — Az ur!

Az urilak felé tekintettem. A könnyű rácsos ajtó, mely elzárta a magasan ivelt kapubejáratot, zajtalanul kinyílt, s az alkonyati nap rőt fényében, mely átvilágított a szilfák törzsei közt, egy férfi közeledett hozzánk. Olyan volt, mint egy otromba óriás. Treztál ura Lézongar volt; így köszöntött bennünket:

— Hozta Isten, uraim!

Néhány összefüggéstelen szót hebegtem... Uj méltóságomban elbizottan mentem oda, azzal az elhatározással, hogy majd kegyes vállveregetéssel kezelem azt a vidéki polgármesterkét; s a dolognak, ime, éppen az ellenkezője történt. Zavartan álltam előtte, s ő imponált nekem. Ez emberben láthatatlan elemi erők szunnyadtak, s ráadásul megvolt benne a kellő művészet is, mellyel tudta féken is tartani őket.

Bizonyára nem kerülte el figyelmét a nyugtalan-ságnak és csodálatnak az a keveréke, mellyel reám hatott, de lovagiasan, amiért szivemből hálás voltam neki, nem adta semmi jelét, hogy észrevette volna.

— Mindig a legnagyobb egyetértésben éltem elő-deivel — mondotta s kezét nyugtatta. Nem jártak területüknek ezen a részén, anélkül, hogy meg ne tiszteltek volna látogatásukkal. Most már ismeri a hozzánk vezető utat, hadnagy ur, s engedje kifejeznem azt a re-

niényemet, hogy nem fogja elfelejteni. Merőben patriárkális módon élek itt házam népével, de al-tisztije tanum lehet, hogy házamnál meleg és igaz vendégszeretet fogadja a látogatót.

Mindezt lassu hangon, röviden és tiszta hangstílyozással mondotta, oly hangon, mely valószínűleg jóval kevésbé szokott udvariaskodni, mint parancsokat oszlogatni. Tőlem telhetőleg viszonztam szavait, aztán együtt haladtunk át a kapunak zölddel befuttatott ive alatt.

Tágas, kövezett udvar nyílt meg előttünk, melyet bástyaszerű, itt-ott a nyílt mezőre és a tengerre néző lőrésekkel megszakított kőfal vett körül. Az egész birtokon szinte katonás rend uralkodott. Midőn kifejeztem ezen való bámulatomat, a ház urának arcán röpke mosoly szállt át, jelezve, hogy elismerésem jól esett neki.

— Nemde, — mondotta — nem túlságosan szomorú ahhoz képest, hogy a ház kissé bizony leromlott? ... Szívesen felajánlanám, hogy járjunk körül egy kissé a birtokon, de azt hiszem, előljáróul nem árt egy kis szíverősítő.

S azzal bevezetett bennünket a házba. Ugy látszik, éppen ebédidőre jöttünk, mert az asztal körül, mely oly hosszú volt, mint az egész konyha, sűrűn egymás mellett ültek az emberek a támlás padon, a szalonnával és hideg füstölt hússal tele tálak körül. Ugyan mit keresett itt ez a sok ember?

A háziur megelőzte kérdésemet:

— Ma éppen nagy rakodónapunk van, — mondotta — s ilyenkor szívesen fogadok el minden segítséget...

Eközben bevezetett bennünket egy nagy, sötét deszkaborítású terembe, melyet még komorabbá tettek az ősök képei, melyek kétszerte halottiasan tekintettek reánk megbarnult rámaik közül,

Lézongar kért bennünket, hogy foglaljunk helyet és harsányan így kiáltott :

— Véva !

NEGYEDIK FEJEZET.

Honnan jöhetett hozzánk oly hirtelen, ő, ki a szép Véva névre felelt ? Ha akkor kérdezték volna tőlem, minden valószínűség szerint azt feleltem volna : „Hát nem látják, hogy az égből száll alá ?“

Igen, minden bizonnal úgy volt, egyenesen onnan jöhetett, Ugy hatott reám, mint valami égi jelenés, mint egy nem várt üdvözlés szépség istennőjétől. Megjelenésével életem tündött mind az a költészet, mely áthatja az ily ifju teremtetéseket, a gyöngeség, az ártatlanság, a tisztesség minden titokszerű vonzóereje. Sohasem hatotta át még lelkemet oly gyöngéd, oly édes érzélem.

Idegeneket látva atyjánál, egy pillanatig habozott, aztán hallgatagon előre lépett, kissé lehajtva fejét, kezét összekulcsolva fekete gyapotruháján, mint egy nevelőintézetbeli kis leány, ki még nem szokott le a zárdaian tanult mozdulatairól

Midőn belépett, felszöktem helyemről, s emlékszem, hogy kénytelen voltam remegő kézzel belefogódzkodni a székem támlájába.

— Leányom — mutatta be Lézongar. — Kérem, nézze el neki, ha még nem élte bele magát jól a háziasszony szerepébe. Csak e hó tizenkettedikén jött haza végképpen, s ha nem tévedek, ma van alkalma első ízben, hogy gyakorolhassa új tisztének kötelességeit.

Aztán leányához fordult :

— Adj ki poharakat, Véva és hozz fel a hadnagy ur tiszteletére egy palack tengerparti bort, a vörös pecsétesekből.

S felém fordulva, hozzátette :

— Ihat belőle minden lelkiismeretfurdalás nél-

kül; jogosan jutottam hozzá egy hajórakomány árverésénél, sőt nyugtám is van róla... Ugy mondták, hogy a Vezuv oldalán termett. Mindenesetre egy elsüllyedt olasz hajó, a „San Giacomo“ rakományából való, amelyet tizenöt évvel ezelőtt a „Hét sziget“ zátonyai közt ért utól a baj... Ugy emlékszem, Quéméner ur, ön is tanuja volt annak a szerencsétlenségnek?

Boldogan, hogy őt is bevonják a beszélgetésbe, a jó Quéméner, kinek már majd kifurta oldalát a szó, hozzáfogott a hajótörés leírásához.

— Hogy emlékszem-e reá? Éppen december tizenötödikén történt. Akkor még csak második osztályu felügyelő voltam, s éjjeli őrésre a Roc'h Lazhoz rendelték. Nagy vihar volt, átkozottul tombolt a szél, sőt...

Engem azonban teljesen közömbösen érintettek azok a mellékkörülmények, melyek a „San Giacomo“ elmerülését kísérték. Csak azt a himnuszt hallgattam, mely lelkem mélyén a szende Véva ígézetes, tiszta szépségét zengette... Véva visszatért a pincéből s letett atyja elé az asztalra egy aranysárga borral telt palackot, aztán mindegyre azokkal a tartózkodó, kissé klastromias mozdulatokkal, félrevonult az ablakfülkébe.

Nem mertem nagyon is feltűnően fordítani feléje szemem, de tekintetem mégis folyton őt kereste.

— ...A parton levő csónakok egyszerre ott termettek a szerencsétlenség színhelyén — folytatta a fáradhatatlan Quéméner. — De az emberek, sajnos, sokkal inkább fáradtak azon, hogy kihalásszák a szerle uszó hordókat, mint hogy megmentseék a hajó legénységének életét. Óh, mennyi bajunk volt velük! Ön nélkül, polgármester ur, az ön váratlan segítsége nélkül, nem tudom, hogyan...

Eközben pedig én azt gondoltam: Bizonyára fajankónak tart. De mit mondiak neki? Hogyan szólítsam meg?

De bármint törtem a fejem, csak ostoba frázisok jutottak eszembe, s visszariadtam hétköznapiságuktól. Végre mégis kinyögtem valamit, ami ilyféleképpen hāngzott:

— Bizonyára örül, nagyságos kisasszonyom, hogy végre megszabadulhatott a klastromi élettől?...

Ő megrettent egy kissé, egy pillanatig gondolkodott, mintha urrá akarna lenni merengő gondolatain, aztán kristálytiszt, zengő hangon, kissé éneklő hang-lejtéssel így felelt:

— Tulajdonképpen sohasem éreztem magam ott rosszul, hadnagy ur. Bizonyság reá, hogy kilenc évig ott maradtam.

— S nem érezte nagyon az atyai ház hiányát?

— A házét? — mondotta habozva. — Oh... igazán nem tudom... De legjobban éreztem mindig a hiányát, például a tengernek...

— Mily boldoggá tesz ez a kijelentése — mondtam oly elevenességgel, melyet nem tudtam elfojtani. — Odalenn, Keleten, ahonnan épp most jöttem ide, nekem is az volt a legnagyobb keserűségem, hogy oly messzire estem a tengertől. Szinte jobban vágyakoztam a tenger, mint az édesanyám után.

Mosolyogva hallgatott reám, de ez utóbbi szavaimra elborult arca és szemét lesütve, halkan így szólt hozzám:

— Oh, mint irigylem önt, hogy még van anyja, hadnagy ur!... Én sohasem ismertem anyámat.

Aztán fájo hallgatás következett, melyet nem igyekeztem félbeszakítani. Közben két társunk is végzett a „San Giacomo“ történetével.

— Hiszen még meg sem izlette a csodaitalmat — jegyezte meg Lézongar.

Breton szokás szerint állva koccintottunk.

— Bámulatos ital — jelentettem ki az első korty után. — Bajjal tudtam volna megmondani, hogy minő

ize van, vagy akár csak azt is, hogy egyáltalán van-e ize? Szívem egészen más kábitó, észbontó varázssitalal volt csordultig tele. S nem a jó bor volt az oka, ha különösen emelkedett hangulatban voltam, midőn odahagytam a treztéli udvarházat.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Hisznek-e az álmok erejében? Azon az éjszakán álmodtam, melynek utóbb, helyesen-e vagy helytelenül, kénytelen voltam jóslatszerű értéket tulajdonítani.

Azt álmodtam: Elhagyott tengerparton jártam egyedül. Az utnak a szárazföld felé eső oldalán koromsötétség volt; ellenben a tenger sajátságos, tejfehér világosságban fénylett. Egyszerre csak hallottam, hogy egy éles, gunyos hang épp oly tiszteletlenül, mint váratlanul reám kiált:

— Hallod-e, öreg vámbácsi!

— Ki merészel ily hangon beszélni velem? — rivaltam reá mérgesen.

— Én.

— Ki az az „én”?

Szavamra egy nagy merült fel kötésig a hullámokból s jelent meg a bágyadt színű víz felszínén. Olyan volt, mint a szirén, melyről a hitrege szól. Elefántcsont vállára hosszú moszathaj omlott. Jogar helyett evezőlapát volt a kezében.

— Hát nem ismersz reám? — szólt kacagva. — A csempészet védőszentje vagyok.

Aztán vadul, mint a tengeren dúló vihar üvöltése, így folytatta:

— Ugy látszik, megengedted magadnak a magad-szörű emberek önhittségével, hogy kétségbe vond hatalmamat, szereted abban az ábrándban ringatni magad, hogy cinkosaid eltántorították tőlem utolsó hi-

veimet is. Nos hát, nyisd ki a szemedet, ha még egyáltalán van szemed. Megteszem azt a tréfát, hogy felvonultatom előtted hiveim seregét. Akkor majd legjobb tudásod és lelkiismereted szerint kívánhatsz szerencsét magadnak vámhivatalnokaid éberségéhez és tovább is küldözheted föllebvalóidnak a jelentést: „Jól őrizzük a partot!”

Aztán megforgatta az evezőjét, mely hirtelen lángralobbant a feje fölött s úgy égett, mint egy fáklya. S most egyszerre a férfiak és asszonyok egész raja áradt elő a part mély homályából, s átszökve a hajlatokon, előbujva a barlangokból, ellepték a part szélességét. Ugy tetszett, mintha népvándorlás indult volna meg a sivár homokréten, a kavicsos parton és a sziklatömbökön át. Az embereknek ebből a hullámmásból itt-ott kivált egy-egy szekér, olyan, mint megannyi bárka, melynek nincs vitorlája. Fönn az egyik szekér magasságán egy óriás trónolt, nyilván a menet királya, egy Attila a csempészek népe közt. Remegve ismertem benne Tréguignec polgármesterére. Oda akartam kiáltani neki felháborodásom kifejezését, de már késő volt. A jelenet az álom hirtelenségével és összefüggéstelenségével megváltozott. Egyszerre Trezlél mély útjában voltam és halkan felkiáltottam: „Véva, Véva!”

Akkor az ifju leány megjelent lakásának egyik ablakában. Sápadt volt, átlátszóan halvány és könnyek nyomai csillogtak arcán.

— Tudok mindent — mondtam neki. — Nem maradhat tovább ebben a házban. Jöjjön, Geneviève, legyen az enyém!

De ő ajkára tette ujját és némán intett tagadólag a fejével.

— Hát kiben akar megbizni? Nem érzi-e, hogy szerelmem nagyobb, mint az ön boldogtalansága?

Egy pillanatilg azzal áttartam magam, hogy meg-

győztem. Ugy tetszett, mintha le akarna hajolni hozzám. De midőn kitártam karjaimat, hogy levonjam magamhoz hirtelen mozdulattal visszavonult és hátat fordítva nekem, leejtette a testén levő breton köpenyt. Oh, borzalom! Köpenyével együtt lehullott fejről haja, az ő csodálatos, aranyszőke haja, mintha láthatatlan Párkák ollói vágták volna el nyakszirtjénél. Erre oly hangosan tört ki belőlem a rémület sikolya, hogy felébredtem.

Elképzelhetik, mily megkönnyebbültnek éreztem magam, midőn a valóra ébredve, felismertem, hogy csak lidércnyomás játékszere voltam. Mindamellett megmaradt bennem valami kellemetlen érzés, mely úgy hatott reám, mint a mérges fuvalom.

Hogy józanabb hangulatba helyezkedhessem át, elhatároztam, hogy kimegyek egy kissé a tengerre és megparancsoltam a vámállomás két matrózának, hogy oldják el a parttól a ladikot. Az idő pompás volt, az ég bámulatosan tiszta, a tenger sima, mint a tükör és szelid, mint egy szeretett nő szemepillantása.

— Hova menjünk, hadnagy ur? — kérdezte az egyik matróz.

Találomra azt feleltem:

— A Toméhoz.

A csónak gyors tovasiklása mihamarább megtette reám a kívánt jó hatást. Ahogy most visszagondoltam álmomra, semmivé omlottak össze rettentő és botor élményeim, s csak egy maradt meg bennem: a szerelmi vallomás, melyet Vévának tettem. Egyébként hiszen a gondviselés is az én pártomon van. Ha úgy rendelte, hogy azon a napon térjek vissza házámba hadnagyi kinevezéssel, amely napon Lézon-gar Geneviève odahagyta a kolostort, bizonyára szándéka volt velünk, bizonyára egymásnak szánt bennünket!...

Idáig jutottam szerelmi tépelődésemben, mikor

egy kérdés, mellyel a kormányos fordult hozzám, egyszerre lerántott a mennyek országából.

— A földalatti folyosónál, vagy a „zöld sziklánál” kössünk-e ki, hadnagy ur?

Hogyan, hát már csakugyan a sziget közelébe értünk?

Gyorsan végighúztam kezem a homlokomon, mint aki legmélyebb álmából ébredett. Már csak egy kábelnyire tőlünk emelkedett ki a vízből óriási, fakóvörös hegyhátával a kietlen Tomé, mint valami tengeri szörnyeteg, mely lustán nyújtózkodott el egy kis szundiásra.

— Nem bánom, a földalatti folyosónál! — feleltem, nem fontolgatva sokat.

Aztán egyszerre megragadta figyelmemet az a név.

— Voltaképpen miféle földalatti folyosó az? Olyan is van ezen a környéken?

— Óh, már csak a nyilását látni, egy háromnegyed részében összeroskadt boltozatot, egy omladékot, melynek minden nap lehull egy-egy köve. Régóta le kellett volna már bontani. Akkor legalább nem ért volna oly szomorú véget az a hadnagy, — az elődje annak a másiknak, akinek a helyét most hadnagy uram foglalta el.

— Hogyan? Mit beszél?... Egy vámtiszt vesztette ott életét? — kérdeztem és könnyű borzadály futott át testemen.

— Ugy van, egy téli éjszakán, egy este, midőn szakadt az eső és tombolt a vihar, elkövette azt a vigyázatlanságot, hogy ott kereste menedékét. Egy álló hétig hiába keresték mindenhol. Végre tengeri füvet gyűjtő asszonyok, Lézongar cselédjei találták meg. Feje és melle szét volt lapulva egy roppant gránitkocka alatt, egész testéből csak a lába maradt meg épen.

— Mennykő és villám! — gondoltam magamban.

— Különös egy vidék, az már bizonyos!... Mióta nem puskalövésekkel küldik másvilágra a vámőröket, a kő végzi el helyettük ezt a feladatot.

És nem különös véletlen volt-e, hogy ezekkel a csempészetről és balesetekről szóló történetekkel kapcsolatban mindegyre ott találom Lézongar nevét?

— E szerencsétlenség emlékére — folytatta a matróz — Tréguignec polgármestere egy vaskersztet helyzetetett el ott a falon s a megboldogult családja nagyon hálás volt neki azért. A polgármester a maga részéről úgy vélte, hogy tartozik ezzel az engesztelő áldozattal, mert ősei építették ezt a földalatti folyosót...

— Oh, eszerint hát egészen Treztélig visz ez a földalatti folyosó?

— Azelőtt odáig vitt, akkor a szigetet kötötte össze az udvarházzal. De a rémuralom idején, úgy beszélik papok rejtőzködtek el benne, hogy ott várják be azt a hajót, mely Angliába fogja vinni őket. Akkor a tréguigneci hazafiak, kiket egy besugó értesített a dologról, két csoportra szakadva, elindultak, az egyik csoport Treztélbe, a másik a Toméra és puskaporos hordókat is vive magukkal, a folyosó két végén felrobbantották a boltozat nagy részét. Az ily módon elhalazott papok, hosszú és rettentő halálküzdelem után, természetesen éhen veszttek. Harmincan voltak... Az öreg emberek még most is beszélik, hogy éjnek idején, ha egy-egy elkésett hajó elhalad a sziget legszélső fokánál, hallani, hogyan zörren meg az a harminc csontváz, s rettegő hangjuk hogyan üvölti egy templomi ének dallamára: „Miserere mei, Domine! Miserere mei!”

— Ami azt illeti, hát az valóban igaz — szólalt közbe Paranthoen, a második matróz, egy zömök, alig tizennyolc éves legényke. — Engedelmével, hadnagy ar, magam is hallottam, a saját fülemmel a „tenger-

parti misericrét“, ahogy a faluban emlegetni szokták azt az énekét.

— No, — mondtam — valami incselkedő ember!...

— Bocsánatot kérek, hadnagy ur, de én azt csakugyan a mélységből, a lábam alatt lévő fövény alól hallottam.

— Aztán, Paranthoen?

— Tudja a jó Isten, mert én sietve eliszkoltam onnan...

Ugy tettem, mintha mulatnék a feleletén, s nem szoltunk többet a dologról. Különben éppen a kikötőhelyre, egy durván megmunkált kövekből összealkotott keskeny gát elé érkeztünk.

— Megengedem, hogy délig halásszatok az öbölben — mondtam az embereimnek.

S midőn ily módon néhány órára eltávolítottam őket magamtól, a sziklaösvényre léptem, mely a földalatti folyosó szájánál végződött.

Országos Széchényi Könyvtár

HATODIK FEJEZET.

Midőn a Tomét választottam kirándulásom célpontjául, akaratlanul annak a titkos vágyamnak engedtem, hogy, ha csak messziről is, megláthassam ismét Treztél partját. Azonkívül pedig nagy kedvet éreztem magamban, hogy a magam részéről is kihívassam az éjszakai álmképet és szembeszálljak a csempészet védőasszonyával azon a földön, melyet valamikor neki szenteltek.

De két társam leleplezése óta jó kedvem odavolt. Majdnem épp oly nyomásztó érzés rabja lettem, mint reggel, midőn felébredtem nehéz álmomból. Valami borzasztó titkot gyanítottam, mely körülveszi e helyet, s úgy éreztem, hogy nemcsak életemet, hanem

-- s az még drágább volt nekem -- ébredő szerelmemet is kockára vetem, ha át akarok hatolni rejtelmeim. Mindhiába! Ellenállhatatlan ösztön üzött a fölfedezés felé. E pillanattól fogva, mindegy, bármibe kerül, csak az lehetett a jelszavam, hogy: Előre!

Ennek következtében nem a gyepes ösvényre léptem, mely megkerülve a sziklát, a lakójától megfosztott szentélyhez vitt. A földalatti folyosó a parttal egy vonalban tárta ki ásitó öblét, törpe vadrózsabokrok és kökénycserjék sűrűségétől véve körül. Ugy éreztem, mintha sajátyszerűen sötét, bűvöletes pillantásokat vetne reám. Feléje tartottam. „Rajta, Isten nevében“, sóhajtottam, mint a tengerész, mikor reábizza magát az elemek sötét hatalmára.

És beléptem.

A közvetlen átmenet a külső világosság káprázatos fényéből e barlangi félhomályba eleinte képtelenné tett arra, hogy bármit is megkülönböztethessek odabenn. De midőn néhány pillanat elmúltával hozzá szokott a szemem, eleget láttam, hogy gyors áttekintést szerezzek magamnak e hely felől. A falak roppant kötömbökből voltak összerová és elpusztíthatatlan cementtel egymáshoz vakolva. Ha e kötömbök egyike másika le is vált a boltozatról, minden bizonnyal mesterségesen szakították le onnan.

E kötömbök egyike akkora volt, mint egy sarkó, minőt a temetőben látni. Minthogy úgy látszott, mintha szándékosan hengergették volna balra a fal tövébe, s a vaskereszt, melyet matrózom említett, éppen fölötte volt megerősítve, mindjárt gyanítottam, hogy ez az a kö, mely egykor leszakadt, hogy véres hustömeggő zuzza egykori elődömet. A felírás, mely valamikor fehér lehetett, a falon volt elhelyezve. Meggyújtottam egy szál gyujtót, hogy kibetűzhessem.

És olvastam, amint következik:

(Mathorel Péter Lajos
Vámhadnagy
Itt halt meg 1844 március 17.
Nyugodjék békében.)

Mathorel? ... Eszembe jutott, hogy ismertem Perrosban egy ily nevű tisztet, kivel szívesen beszélgetett el atyám, ki valaha kapitány volt. A régi iskolából való vámhivatalnok volt, egyformán szigorú önmaga és mások iránt. Szívvel-lélekkel a hivatásának élt, foglalkozását szenvedéllyel űzte. A legsötétebb, legvilhárosabb éjszakákon lesben volt valami szikla tövében. Ha ez a Mathorel azonos volt azzal, kinek rövid sírfeliratát éppen az imént olvastam el, — pedig egy pillanatilag sem kételkedtem benne, hogy ő volt az — hogyan lehetett róla feltenni, hogy oly ember, mint ő, elkövethte volna azt az ostobaságot, hogy itt, ebben a barlangban keressen menedéket, csak azért, mert künn vihar dult. — Hogy menedéket keresett volna, ő! Ostobaság! Hát nem éppen a legrosszabb időt szokta kiválasztani arra, hogy a parton lődörögjön?

Minél tovább gondolkoztam róla, annál hazugabbnak és képtelenebbnek tartottam a haláláról elterjesztett híresztelést.

— Oh, ha ez a szikla beszélhetne! — mondtam és reácsaptam tenyeremmel arra a gyilkos, még vértől szennyezett kőre, amelyre lebecsátkoztam.

És magamban így szóltam hozzá:

— Nem, nem véletlenül öltél. Rajtad kívül eső akaratnak eszköze voltál. Szükségük volt reád, hogy megszabadulhassanak egy alkalmatlan embertől. De kinek volt alkalmatlan? S ami őt illeti, ugyan mi lehetett voltaképpen az ok, mely arra készítette, hogy éppen azon az éjszakán jöjjön ide? Mit tudott meg? Miféle gyanu támadt benne? ...

Ily kérdések rajzoltak agyamban, midőn egyszerre

megragadta a figyelmemet valami nagyon halk, még nagyon távolról hallatszó nesz, mely, mintha a vastag falakon át hatott volna el hozzám. Élesen figyelni kezdtem. Semmi kétség, emberi hangok zaja volt, s nem kívülről hangzott, hanem egyenesen a folyosó belsejéből. Eszembe jutott a Paranthoen gyerek beszéde, s gondoltam magamban: No, most mindjárt magam is meghallom azt a híres „Miserere“-t. Lássuk, minő dallamra zengik.

Óvatosan zajtalan léptekkel kusztam előre abba az irányba, melyből a hangok jöttek, míg el nem állta utamat egy kőhalmaz, mely valószínűleg valami régebbi robbantás után maradt ott.

E romhalmaz előtt ott hevert a földön egy rétegni tengeri fű, mely még nyirkos volt, tehát nem megszedhették. Feltartam a kezemmel s egy kőlapra bukkantam, mely fölületének sima tapintatából ítélve, kétségtelenül palakő volt. Hason fekve, reászoritottam fülem. Éppen a tetején voltam annak a helynek, ahonnan a hangok eredtek.

Két hang volt, az egyik mély s kissé nyers, a másik élesebb, áthatóbb. Beszélgetésükből a következőket értettem meg:

— Ugy van, — mondotta az első hang — az idén megjön a Bertl öcsém, hogy rendbehozza az elszámolást. Megírtam neki, hogy csónakon szálljon partra, míg hajója a nyílt tengeren, a Hét sziget táján cirkál. Te akkor majd itt várakozol, míg, szokás szerint, nem kopogtat a kőlapon.

— Tudom, — szólalt meg a másik hang — három kopogtat sarkával a kőlapon, aztán elmondja a jelszót: „Miserere mei, Domine, miserere mei...“ Óh, tudom én a tudnivalómat.

— Ismertetőjelei ugyanazok, mint a Tomi öcsémé: Lurta, gyapolt matrónás hosszuszárú csizma, pamut nyakravaló...

— És álarcosan, mint közönségesen ?

— No persze ! . . . Csak legyen rá gondod, hogy minden baj nélkül jusson el hozzánk, s mindenekfölött meg ne feledkezzél róla, hogy utközben jó becsületesen üvöltesd a misererét.

— Hát az aggod. uram ! Üvöltök én úgy, hogy harminchat pap sem különben. S azok, akiket tizenötödikének éjszakáján a treztéli öböl előtt visz el utjuk, eszük nélkül vitorláznak el onnan, — jót állok róla. S nemcsak azt hiszik majd, hogy egy pár fiá-kisértet van a sarkukban, hanem azt, hogy nyomukban van az egész tisztítótűz, s ráadásul az egész pokol és minden ördöge ! . . . De aztán, ugy-e, lesz reá gondja, hogy az áldomásból maradjon valami odafenn az énekesnek is, hogy elolthassa szomjuságát ?

— Ugy, ugy, nem fogunk hozzá nálad nélkül . . . Egyébként pedig el ne felejtsd, hogy a hölgyet újra át kell festeni, s hogy fel kell állítanod és meg kell teritened az asztalokat . . .

-- Lemondok az osztályrészemről, ha nincs minden rendben a hazajöttéig. Mikor is jön haza ?

— Remélem, elég lesz egy hét, hogy mindent behordhassunk.

— No, nekem semmiesetre sem kell több, mint három nap.

— És napközben, úgy vigyázz, hogy szem elől ne téveszd az új vámszaglászót !

— Persze, hogy nem tévesztem. Ügyelni fogok minden mozdulatára, mint közönségesen. Különben még nagyon idétlen fickó az a zsinórosdolmányu, legényke, nem tart az még messzebb gyalázatos mester-ségének az íbécéjénél. Nem kell félni, hogy megérzi a peccenyeszagot, mint akkor, az a másik, aki . . .

A mondat végét már nem hallottam, mert sirásba s a káromkodás és piszkolás egész áradatába fult, míg a beszélgetők elseje halk, tompa hangon így dohogott :

— Megmondtam, hogy kapsz egyet, ha megint előhozakodol vele.

De nyomban, azulán aggódva hozzátette :

— No, most jer és vigyázz a keresztszélre, a lámpa miatt.

Hallottam még a léptek halk zaját, mely gyorsan távolodott el a földalatti folyosó messzeségében, aztán csönd, tompa, mély siri nyugalom következett.

Gondosan egyengettem el ismét a kőlapon a tengeri füvet, melyet az imént eltávolítottam onnan, hogy jobban halljak és leverve ruhámról a port, kifelé indultam a folyosóról. A vaskereszthez érve, egy pillanatra megálltam és levettem a sipkám : — A kövek beszéltek ! Öreg Mathorel, a te ifju utódod bosszút fog állni érted !

Mikor aztán kiléptem a ragyogó napvilágra, káprázó szemmel visszatámolyogtam s majd hogy hanyatt nem esem, úgy beleszédült a fejem abba, amit megérttem a legutóbbi félórában.

HETEDIK FEJEZET.

Ugyanannak a napnak estéljén a vámhivatal előtt levő padra letelepedtem le Quéméner mellé. Beszélgetésünk a bevezető frázisok clhangzásu után, mint vártam, természetesen ismét a tegnapi látogatás körül forgott. A jó álliszt megint a polgármester dicséretét kezdte zengeni.

— Voltaképpen hány éves ő ? — kérdeztem. — Ha nem járna kissé görnyedten, koromfekete hajával nem tartaná az ember többnek, legföljebb negyven évesnél.

— Több már hatvannál is. De hatalmas ereje, acélos teste van, melyen nem tud erőt venni az öregkor.

— Nem csodálom — mondtam s kellemetlen

érzés fogott el, aztán figyelve hozzáteltem: — Pompás atléta-trió lehetett az akkoriban, mikor még együtt voltak a két öccsével.

— No, az öccsei gyöngye legények voltak hozzá képest, egészen közönséges halandók, mint ön meg én, ha nem sértem szavammal, hadnagy ur. Alig értek föl a válláig.

— Ismerte őket, Quéméner?

— Oh! Csak látásból. Akkor már nem értek sokat. Napközben vadásztak, este a kártyánál ültek, hogy mást ne említsek. Azok még a régi könnyelmű fajtából valók voltak... Talán öt hónapja sem voltam még itt, mikor egy reggel megtudtam, hogy Gonéry kifejezett parancsára elpusztultak innen. Emlékül itt hagytak bátyjuknak vagy lizenőlezer fránk adósságot, melyet szépen kifizethetett értük... Egyébként a hadnagy ur fogadósa jól ismerte őket a társaságukhoz tartozó semmirekellőkkel és fehérszemélyekkel együtt. Az ő házat választották ki dáridói színhelyeül. Kérdőzködjék csak egyszer róluk, szép történeteket fog hallani tőle Lézungar Tamásról és Bertalanról!

Utána mondtam azt a két nevet, mintha jobban az emlékezetembe akartam volna vésni:

— Tamás és Bertalan, így hívták őket?

— Ugy van, hadnagy ur. De ha azt akarja, hogy a fogadás mindjárt megértse kérdését, akkor inkább Tomi és Berti néven tessék őket megemlíteni. Így emlegette őket mindenki.

A vér a fejembe szállt. Gyorsan és hatalmasan beleordítottam az orronnal a zsebkendőmbé.

— Fékomadta! — mondtam. — Hiszen már hull az esti harmat! Jó éjszakát, őrmester!

— Jó éjszakát, hadnagy ur!

Midőn szobámba érkeztem, belülről kétszer reáfordítottam a kulcsot. Most már elérkezett a pillanat most már rendet kellett teremteni a gondolatoknak

abban a zürzavarában, mely egész délután a koponyámban nyüzsgött. Meg voltam győződve, hogy legbiztosabban úgy jövök tisztába a dologgal magam is, ha írásos jelentésbe foglalom tapasztalataimat a közvetlen föllebbvalóim számára. Oly élénken megmaradtak emlékezeitemben a szavak, mintha most is előttem volna az akta :

Százados ur !

Bátorkodom tudomására juttatni az itt következő tényeket, melyeknek fölfedezésére a véletlenek nem sejtett sorozata vezetett. Nem állatom magam s tudom, hogy első olvasásra vajmi kevésbé valószínűnek fogja itélni őket, annál is inkább, mert a tréguigneci vonal már évek óta abban a hirben áll, hogy egyetlenegy csempész sem él a határai közt.

Aktáink közt mintegy negyedszázad óta valóban csak négy jelentés fordul elő, melyek mind egyellenegy emberre, egy Omnés Jean René Mária nevű valóságos operettbeli csempészre vonatkoznak, ki saját bevallása szerint páratlanul áll a maga nemében s ezért szinte kitüntetésre méltónak hiszi magát. A többi mind tengerész, ki nem gondol másra, mint hogy néhány véka buzát vagy árpát csikarjon ki köves földjéből s végre még néhány kisbirtokos, ki a vasárnapi templombajáráson kívül alig teszi ki lábát a hajlékából.

Tegnap, százados ur, még magam lettem volna az utolsó azok közt, kik valami hamisságot és becseltséget sejtettek ez egyszerű életmód látszata alatt. Ma pedig azzal a bizonyossággal állok szemben, hogy kerületem egyik végétől a másikig, az egész földcsik, valamennyi sziget és part nem egyéb, csempészetre berendezett egyellenegy nagy területnél. Úgy van, csempészek mind azok a békés rákászok, az a földművelő és pásztornép, csempészek azok "

falusi nemes urak, kiknek egynémelyike a keresztes háborúk koráig viszi föl nemzetségfáját. A főnökük? Olyan ember, kihez a gyanunak árnyéka sem fér, derék, becsületes férfit, s egyben jóindulatu, nagyon rettegett, nagy tiszteletben álló hatósági személy, kihez a gyanunak árnyéka sem fér.

Ő maga teremtetle meg azt a társaságot, melynek most főnöke.

A modern kor megváltozott követeléseinek valóssággal zseniális megértésével, egységes, nagy vállalkozásban foglalta együvé a csempészeknek addig külön-külön folytatott tevékenységét. Most már közös munkára egyesültek, mely minden zaj, minden botránkoztatás nélkül, a tisztességes ipar módjára volt szervezve. Ez időtől fogva nincs más, mint egy „társaság”, mely képviselőket tart a külföldön, a hajók megállapított időben érkeznek meg, az árut egykettőre kirakják belőlük s a magtárakban helyezik el, melyekben állítólag gabonát és eleséget tartanak, aztán szétküldik minden irányban, legujabb minta szerint készült szekereken, melyek olyanok, mintha azokon látnák el tengeri füvel az egész környéket. Ott vannak a kereskedelmi társulat raktárai és elárusító helyiségei. A társulat igazgatója évente egyszer körutra kel, rovácsolja a végzett munkát, elszámolja a befolyt anyagot. Mikor ez megtörtént, a közgyűlésen, mely a legnagyobb részvényesek jelenlétében folyik le, megállapítja az osztalékot, mely az évi bevételekhez képest változik. Nem nagyszabású vállalkozás ez?

Ebben leli magyarázatát, hogy a hivatalnokok évek hosszú során át minden kétségtelen buzgalmuk ellenére, lépre mentek a légmentéktelenebb statisztának. De úgy látszik, hogy egyik elődöm már közel járt hozzá, hogy leleplezze a főbünösök üzelmeit. Az életével fizetett érte. Az a sziklatömb, mely kioltotta Matho-

rel hadnagy életét, csak arra szolgált, hogy elhallgatassa egyszer s mindenkorra ezt a férfit. Ezek a modern csempészek az elnémitásnak eléggé zajtalan módszerével dolgoznak. A puskapor nagyot durran, a kő legalább néma. Aztán miből lehetett volna gyilkosságra következtetni? Nem lehetett másra, legföllebb balesetre, fölöttébb sajnálatos balesetre! Óh, ezek az emberek mesterileg értik a módját, hogyan kell embert ölni anélkül, hogy gyanút keltenének!... Ugyan mi módon fognak eltenni láb alól engem, le Denmat Julient?

Ennek kinyomozása önre vár, százados ur, attól a naptól fogva, midőn kezébe jut ez a levél Quémener altiszt útján, kinek még fogom parancsolni, hogy augusztus tizenhatodikán szolgáltassa kézhez. Tehát tizenötödikén találkozóm lesz azokkal az urakkal. Találkozóm, melyre nem hívtak meg, s amelyet mégsem fogok elmulasztani. Egyébként tudom, hogy meglehetősen biztos halál vár reám, s elhatároztam, hogy egyedül megyek. Barlangjában fogom meglátadni a sárkányt. Ha elesem a küzdelemben, holttestemet a treztéli kastélyban követelheti, mert ott van a fészke az ezerfejű csempészbándának, ott lakik a vezére, ott van a szentélye.

Isten önnel, százados ur és ne sirassa sorsomat.

Le Denmat.

Megírtam, aztán borítékba tettem ezt a levelet, öt pecsétet is tettem reá, s e jelzéssel: „Szolgálati ügyben“, szép nagy betűvel reáírtam a lannioni vámparancsnokság címét. Most már megnyugodtam lelkemben, de kimondhatatlan nagy szomorúság fogott el. Reszeltem, midőn felkelve székemről, a szoba homályában hirtelen eléem tűnt Véva bánatos arca és vigasztalhatatlan szeme.

NYOLCADIK FEJEZET.

Nem volt bálorságom sem levetközni, sem lefeküdni, s midőn hajnalhasadtakor felébredtem, karom keresztbe vetve a fejem alatt, fájó mellel, összezuzótt tagokkal.

Az éjjel megfordulhatott a szél. Minden sietség nélkül haladtam előre. Midőn letértem a keskeny parti ösvényről, hogy a terztéli fasor útjára kanyarodjam át, hátam mögött mezitlábas ember topogását hallottam.

— Fogadni merek, hogy te vagy az megint, Treid-Noaz, — mondtam, anélkül, hogy hátra fordultam volna. És csakugyan ő volt.

— Akármilyen vámhadnagy az ur, azt az egyet nem akadályozhatja meg, hogy az országuton mindenki szabadon járjon — felelte szokott orcátlanságával.

— Nem tudod, otthon van-e a polgármester ur ?
— kérdeztem tőle.

Vállát vonta :

— Nekem azt parancsolta, hogy mázoljam be a kerítést, nem pedig, hogy arra ügyeljek, merre jár-kei.

— Itthon van, kérem, Lézongar ur ?

Röviden csak ennyit felelt :

— Jöjjön velem.

Nyomon követtem. Átment a konyhán, kinyitott egy másik ajtót, mely a kastély hátulsó felére visz, azán tovalaladt előttem egy magas falakkal körülvett kolostorszerű kis kert kavicsos ösvényén.

Az egyik fának zsámolyszerűen kinőtt gyökerén egy ifju leány ült és himezett. Mintha gyökeret vert volna lábam, kalapomat levéve, megálltam előtte néhány lépésnyire. Akkor már, bájos mozdulattal, felállt s megszólított :

-- Végtelenül sajnálom, hadnagy ur, de atyám elutazott. Bántotta őt, hogy nem menthette ki magát

önnél, hogy lehetetlen oly hamar viszonznia látogatását, mint őhajlotta volna.

Szerettem volna azt felelni neki: — Óh, engedje elfelednem, hogy atyja is van s hogy ki az ön atyja. Csak a kegyed kedvéért jöttem ide, Véva, egyedül az ön kedvéért.

De ehelyett beértem egy néma meghajlással.

— Talán hivatalos ügyben kellett volna beszélnie vele — szólalt meg ismét.

— Óh csak egy aláírásra lett volna szükségem, nagyságos kisasszonyom, nem fontos az egész... Elvégezhetem a titkárával is.

A eseléd eltűnt. Ott álltunk szemközt egymással, Lézongar Gèneviève meg én s nem volt más tanu közelünkben, mint a vén faóriások. Az ifju leány felém tartott, hogy visszakísérjen. Néhány pillanatig hallgatagon mentünk egymás mellett. Éreztem, hogy ő épp úgy meg van zavarodva, mint én magam. Sajátságos büvölet szállt meg bennünket s mindent, ami körülöttünk volt.

— Mily végtelen itt a magány? — mondtam érzékenyülve. — S mily bámulatosan csábít ez a hely az álmodozásra, az egyedüllétre és — tettem hozzá magamban — a szercelemre!...

— Némiképpen a kolostor kertjét juttatja eszembe — suttogta, aztán emeltebb hangon folytatta: — De ne higgye ám, hogy mi itt nem gyönyörködhetünk a tengerben... Meg akar győződni róla, hadnagy ur? Erről a terraszról belátni az egész végtelenséget.

A kertnek keleti részén épült terraszra mentünk; amelyre kőlépcső vezetett föl. Onnan be lehetett látni a közeli környéket s különösen nagy és tág kilátás nyílt a tengerre.

— Itt álmodom legszebb ábrándjaimat — mondtotta Véva. — Nem gondolja-e ön is, hogy a Tomé, innen nézve, olyan, mint egy ágaskodó nagy állat?

a kegyed képével, mely élni fog lelkemben mindörökké!...

Holthaloványan, félig alétan támaszkodott a falhoz és reszkető, megindult hangon suttogta:

— De... Kérem... Kérem!...

Nem hallgathattam.

— Véva, — mondtam esengve — ne haragudjék reám... Ünnepestes óra ez kegyedre és reám nézve. Lelkem mélyéből szólok most kegyedhez, legigazibb, legszentebb érzelmem tárom fel most, amely bennem lakozik... Hivatásom nem szegény súlyos kötelességekben és nagy veszedelmekben. De tudjon meg bármit az eljövőnő napokon le Denmat hadnagyról, egyben ne kételkedjék soha... esküszöm, hogy kegyed volt szívemnek első és egyetlen szerelme!...

Mellére kulcsolta nemesen formált két kezét. Meg akartam ragadni e kezeket. De a szégyenérzet, vagy még inkább a lelkiismeret furdalása visszatartott. Erőt volt rajtam a zokogás. Elmenekültem.

Országos Széchényi Könyvtár

KILENCEDIK FEJEZET.

Hogyan irjam le önöknek az erre következő két hetet? Gonosz időszaka volt az életemnek, ugyszólván nem is éltem ez idő alatt. Nem tettem mást, mint hogy számláltam az órákat, melyek elválasztottak augusztus tizenötödikének végzetes dátumától. Csak ezt a napot vágytam s csak attól rettegtem. Mikor már csak egy éjszaka választott el tőle, az órák még elviselhetetlenebbé, még végtelenebbé váltak számomra. Ekkor egészen komolyan azt hittem, hogy többé sohasem fog ismét megvirradni.

Pedig megvirradt.

Augusztus tizennegyedikén este felé magamhoz hívtam az örszobából Quéménert s átadtam neki a szá-

zadosnak szóló, gondosan lepecsételt jelentést, melyet addig egy pillanatra sem bocsátottam ki kezem ügyéből.

— Fontos szolgálati érdekről van szó — mondotam neki. — Ha holnap délelőtt tíz óra előtt nem kérem vissza öntől ezt a levelet, akkor vegye magához és vigye el személyesen Lannionba. S ne felejtse nyomatékosan megmondani, hogy sürgős.

— Parancsára, hadnagy ur. Írást fogok kérni az átvételéről.

A szokatlan melegség, mellyel megszorítottam kezét, voltaképpen feltűnhetett volna derék alattazónak; sohasem voltam barátja az efféle tüntetésnek. Neki egyébként nem tűnt fel valami nagyon, holott az anyám!... Neki már az arcom kifejezése elég volt, hogy valami szokatlant gyáníttasson vele, midőn beléptem kis lakásába, melyet atyám halála óta lakott Perros kikötőjének egyik legrégibb házában.

— Valami történt veled — mondotta, s az ablak világossága elé vonta, s hogy jobban láthasson, feltette a pápaszemét is.

— Hogyne történt volna, anyám, az, hogy már hadnagy vagyok... Az mégis csak más!

— Nono, hiszen az voltál már a múlt hónapban is. Ne is erőltessd meg magad, hogy tévedésbe ejts. Julien!

Végre bevallottam neki, hogy azon a ponton vagyok, hogy komolyan beleszeressek valakibe.

— De, — kértem — többet ne kérdezz tőlem. Igylőre csak bizonytalan tervezgetés az egész.

— Igen, — mondotta és felülkerekedett benne a bahónás breton nő — sohasem jó oly dolgokról beszélni, amelyekben az ember még nem bizonyos.

Nagy ünneplőkendő volt a két öreg vállán, úgy mentünk együtt a templomba, a parton összetalálkoztunk Larouneur Désirével, a volt révkalauzzal, ki

még most is derék halászsember volt, s egykor sokat ajázott engem a kerges tenyerén.

— Jó, hogy találkozunk, Désiré. Legalább nem kell a lakásán keresnem. Ma este, ugy-e, kimegy a tengerre?

— Ki bizony, kicsikém, hatkor, az árral... Esti harangszóval az ünnepnek vége. Az ájtatosságomat aztán a szigetek partja körüli végzem el, mikor kivettem a hálót... Talán elvigelek a Couanneci partig?

— Éppen erre akartam megkérni, mert úgy megakrithatom utam felét.

— Jól van, rendben van. Elviszlek magammal.

Mikor eltávozott, anyám szememre vetette, hogy oly hamar el akarom hagyni. Mily neveltséges, hajón menni haza! S hozzá még milyen hajón!

— Nyomorúságos bárka az, tele poshadt vízzel és a halak rothadó maradványaival! Ugyancsak szépen fogsz illeni oda a gyönyörű szép, új egyenruhában! Készültem erre az ellenvetésre.

— Hát persze, nem is akarom azt magamon hagyni. Lesz még az apa idejéből megmaradt ruhák közt egynéhány tengeri fókának való rongy, amelyre nem szükséges ügyelni, hogy pecsét ne essék rajta.

Anyám segített a keresgélésben. Jaj nekem, hogy remegtek a szegény öreg kezei, mikor megérintették azokat az ócska ruhadarabokat, melyekhez oly sok szeretet és annyi fájdalmas emlék kötötte!

— Mint hasonlítász reá! — sóhajtolta. — Egészen olyan volt, mint most te, azon a napon, mikor megkérte kezem.

Karjaim közé vontam és a szívemhez öleltem sokáig. Oly valószínű volt, hogy örökre bucsuzom el tőle!

Megállás nélkül rohantam aztán a kikötőbe, hol Larssonneur bárkája már felvonta vitorláját, s a következő pillanatban vigan szálltunk a Héi sziget felé.

Az egykori révkalafúz és hajóinasa, ki egymaga képviselte a bárkán a legénységet, jól mulattak köntösömön és megesküdték reá, hogy olyan volnék, mint egy déli tengeri cethalász. Annyi bizonyos — s ez nekem kedvemre volt — hogy első pillanatban ők is alig ismertek reám a kölcsönvett rongyaimba.

Husz perccel utóbb rézsutos irányban felkapaszkodtam a sziget nyugati lejtőjére, hogy felérjek annak a dombnak a tetejére, amelyet régente a csempészek szent asszonyának tiszteletére szenteltek.

Fenn a domb hátán még ott heverték a romjai annak az elhagyott őrháznak, melyben valamikor az a bálványkép állott.

Lehető kényelemmel elhelyezkedtem belsejében, hogy ott várjam be, míg lenyugszik a nap. S ha az a tizenötödike — mint a két cinkosnak ellesett beszélgetése alapján biztosra vehettem — csakugyan augusztus tizenötödike volt, akkor ez órában minden bizonnyal nem csak egy szempár kémleli a Tomét és messze környékét.

Igy hát nem tehettem mást, mint hogy vesztleg legyek és gyakoroljam magam a türelem erényében.

Voltam oly óvatos, hogy magammal vittem tisztí fölszerelésem legfontosabb részét, egy nagykaliberű revolvert.

Felpróbáltam azt a kitűnő álarcot is, melyet az előző estén sajátkezűleg készítettem egy négyszögletű darab selyemből s rézdrótból kapcsot is tettem reá.

Hogy elűzzem szomorú gondolataimat, elmerültem néztem a messzeséget. Lassan-lassan kigyultak a világítótornyok lámpái, — egyik a másik után, imbolygó temetési lámpákhoz hasonlatosak: Les Triagoz, l'He aux Moines, les Héaux, les Roches-Douvres... Csodálkozásba estem, látva, hogy Saint-Gildas közelében, a tenger közepén, feltűnik még egy ötödik fény-

pont is. Háromszor egymás után ragyogott fel, aztán, semmi többé!...

Mi lehetett az? Alig hogy magamhoz intéztem ezt a kérdést, máris feleltem magam álmodozásomból és így szóltam magamban: „Hol jár az eszed, tökfilkó? Hiszen hajó-jel az, — a várt hajó jeladása!”

Egy szökéssel künn is voltam már az őrházból és lelkendezve futottam a sziget másik oldalára. Éppen még megfigyelhettem, hogy a treztéli kastély három cmeleti kerek kis ablaka háromszor egymásután gyorsan kivilágosodik, aztán ismét homályba vész.

TIZEDIK FEJEZET.

Az ember nem azért lesz vámhivatalnok, hogy oly nyugodtan éljen, mint egy őrök, vagy egy tőkepénzes. Az alatt a körülbelül hét év alatt, mióta az államot szolgáltam, többször jutottam már nehéz helyzetbe. De még sohasem rendült meg úgy a csontom, velőm, mint abban a pillanatban, midőn előtetapogatódzva a földalatti odú homályában, háromszor kopogtatva a cipőm sarkával a jeladás mellé elmormolva a jelszót: „Miserere mei, Domine“, láttam, hogy egyszerre fölemelkedik a kölap, mintha valami láthatatlan rugó hajtotta volna. Megdöbbenve láttam magam előtt egy sötét lyukat, mely olyan volt, mint a kut kávéjának négyszögletű nyílása, melyen gerenda van keresztül-fektetve s melyet csak haloványan világít meg belül egy lámpa fénye.

— Miserere mei — felelte Treid-Noaz kappanhangja.

Aztán tompa kacajtól kísérve, felhallatszott hozzám, amint mondotta:

— Ugy, most üljön reá nyargalvást a keresztgerendára és ereszkedjék le vigan a kötélén, Bertli ur.

A két karjával fogott fel, amikor leértem az örvény fenekére.

— No, helyben volnánk! — mondotta. — Magára legalább nem kell időtlen-időig várni. Tehát: Vigye el az ördög a vámkopókat, most pedig előre!

Nyomon követtem egy szűk ösvényen, mely átvitt az omladékon, s körülbelül husz méteren túl egy földalatti folyosóba vitt, mely valamikor minden akadály nélkül el volt érhető.

Menetközben magasra tartotta lámpását. Saját-szerű, elsárgult füstölak csiklandozták arcunkat elmenőben, mintha a holtak hajmaradványai volnának, s érintésük oly nyirkos volt, hogy az emberen végigfutott a hideg borzadály. Közben keresztél támadt, mely saját-szerűen dohos illatot vitt szárnyán. Midőn a folyosó lassan-lassan kiszélesedett, a fal mellett, halkez felől, bemohosult fehér tárgyakat láttam, melyek helyel-közzel úgy világítottak, mint a foszfor.

A csempész áhítatosan keresztet vetett:

— A papok csontjai — mondotta és ugyanazon az áhítatos hangon hozzátette: — Isten büntesse meg a hóhérait.

De alig hagytuk el a borzalmas helyet, jó kedve hamar visszalért és vigan mondotta:

— Most pedig rajta, Berti, ur! — kezdődjék a Miserere!

Stentori hangon ő maga kezdette. A komor latin szótagok, a temérdek visszhangtól megsokszorozva, ézerszeresen hullámozottak tova s mind szélesebb özönben áradtak széjjel. Bármennyire undorodtam tőle, hogy magam is beleszóljak ebbe az üvöltésbe, saját-szerű helyzetem mégis reákényszerített, hogy tovább játszani szerepemet ebben a sötét komédiában és együtt énekeltem a vezér-énekessel. Egészen berekedtem, aminek utóbb jó hasznát láttam, mert így nem

került nagy fáradságomba, hogy elváltoztassam hangomat.

— Vigyázat! A lépcsőhöz értünk! — kiáltotta hirtelen Treid-Noaz és kinyitott egy nagy, magas rácsosajtót, mely fölfelé vivő, széles, faragatlan gránitlépcsőkre nyílt. Olyan volt az, mintha egyenesen a sziklába vájták volna.

Midőn körülbelül ötven méternyire haladtunk fölfelé, széles fordulóhoz értünk. Kisérőm ott megállt, le-tette lámpáját és beleakaszkodott egy kötélbe, mely a mennyezetről csüngött alá.

Harangszó tompa búgása visszhangzott a nagy csöndességben.

Nemsokára azután szilárd léptek zaját hallottuk, s utóbb megjelent a lépcső legfelső fokain egy óriás emberalak, mely szurokfáklyát tartott a kezében. Olyan volt, mint egy mesebeli barlanglakó. Tréguignec polgármestere volt.

— Te vagy az, Berli? — kérdezte.

Mélyebben az arcomra huztam az álarcomat és szilárd hangon feleltem:

— Én vagyok az, Gonéry.

Ennyiből állt a kölcsönös üdvözlésünk.

— Jer, — mondotta — mind együtt vannak már s éppen jókor érkezel az imádságra.

Még mindig a lépcsőket róttuk, aztán megint egy fordulóra értünk, onnan újra fölfelé haladtunk, de ezúttal egy szűk toronyban, már a föld felett, mert a lőrésen át, melyek mellett időről-időre elvitt utunk, friss légáramalt fujdogált, mely felénk hozta az éj balzsamos illatát.

Lézongar, ki előttünk járt, egy ajtó közelében egy pillanatra megállt, egy pillantást vetett át a kulcslyukon és a bajusza alatt dörögve mondotta:

— Ördög vigye el azokat az apácákat, hiszen tud-

hatnák, hogy kilenc óra után nem szeretem az égő gyertyát a házamnál.

Suttogva hozzánk fordult:

— Csöndesen, lábujjhegyen járjatok...

És hozzám intézve szavát:

— Vigyázz, ne kopogj úgy.

Ő, akiről szó volt, nem lehetett más, mint Véva, s ez az ajtó kétségtelenül az ő lakásának ajtaja volt. Leányszobájának magányában, e csöndes helyen, hol álmaival szötte, valószínűleg késő éjszakáig imádkozott aalami szentnek képe előtt, míg atyja meg én... Óh, mily szörnyű ellentét!...

Az a képzelődés támadt lelkemben, hogy láthatatlan segítséget kapok tőle.

A felső emelet, melyre azután érkeztünk fel, valószínűleg padlásféle volt, előtere egy másik helyiségnek.

Most egyszerre feltárult a falon egy nyílás és ragyogó fény kápráztatta el szemünket. Hallottam, hogy Lézungar szokott parancsoló hangján így szól:

— Itt van, cimborák, az az ember, akit nem szabad sem látnotok, sem nevén emlitenetek.

A helyiség, melybe utána én is beléptem, alacsony, tömör oszlopokon nyugvó, boltíves, ablaktalan homibár volt, nagy viaszgyertyák világították meg. vörös fénnel. A háttérben széna volt felhalmozva.

Középen baklábu asztal állt, melyet hatvan vagy nyolcvan piszkos rongyokba burkolt emberalak ült körül, előttük tele kancsók s érintetlen ennivaló, úgy eszegettek egymással. De legjobban vonta magára a figyelmet a boltozatot tartó két főoszlop közé állított kezelen, lábatlan női alak, mely derekának felerészéig egy özőnvezelőtti oltárra volt állítva és rikitóan kék színekkel volt bemázolva. Nevetséges, de borzalmas is volt.

Lézungar Gonéry közvetlenül a szent alakja mellé ült.

— Cimborák, — mondotta breton nyelven — a mi esztendőnk véget ért. Felkérem közületek azokat, akik kedvet éreznek magukban, hogy a jövő esztendőre ismét elkötelezzék magukat, kövessék a szent szokást alázatos szívvel, mint közönségesen... A többiek most leülhetnek.

Valamennyien, annak az egynek kivételével, aki lemondott, elvonultak ünnepélyes körmenetben a szent szobor előtt.

Reáni mélységes halást tett a szertartás különösége. De aztán elég hamar tudatára ébresztett ismét helyzetemnek ez a kiállítás:

— Halál a vámbitangokra! — melyet az egész banda kórusban üvöltött a vezér után.

Egyébként a polgármester is hozzám fordult:

— Ül az asztal végére, cimborá, szemközt velem!

A többiek újra elfoglalták helyüekt a padokon. Én is közelédtem a számomra kijelölt helyhez.

— Úgy, most megállapíthatjuk mérlegünket — folytatta Lézongar. — Nemde, nálad van a beérkezett áru lajstroma? Add ide, hadd olvassák el barátaink s hadd győződjenek meg róla, hogy részedről és részemről minden számadás rendben van.

Ezt a felszólítást vártam. Most már nem volt mentesség számomra.

Villámgyorsan szálltak gondolataim ahhoz a két emberi lényhez, kik kedvesek voltak szívemnek. Aztán minden heveség nélkül, a teljes elfogulatlanságnak oly nagy nyugalomával, mintha másvalaki volna, aki ajkammal szól, így feleltem:

— A számadás? Minden bizonnyal le kell számolnunk egymással, Lézongar Gonéry, de másképpen, mint én hinné.

S hátrálva néhány lépéssel, balkezemmel letéptem álarcomot, jobbkezemmel pedig elővettem a revolveremet.

Elképzelhetik azt a jelenetet!

— Átkozott! A vámbilangok főnöke! — tört ki a meglepetés Treid-Noazból.

A csempészek dühösen felpattantak. Láttam megsuhanni a botokat, megvillanni késeiket; fejem fölött csörömpölve röpült a falnak a kancsók raja.

— Halál sia, ki hozzám nyul! — kiáltottam, megnyomva ujjammal fegyverem ravaszát.

— Halál sia vagy ám magad, átkozott eb!... Üssétek agyon!... Üssétek agyon!...

A szidalmak és átkok egész áradata zudult reám. Fokoli láрма bömbölt, szisszent, fütttyentett, viharzott körülöttem.

Ekkor hirtelen felharsant egy kiáltás, kihallatszott a zenebonából, mint a mennydörgés a vihar tombolásából:

— Mennykő és villám! Parancsolom! Ugy lesz-e már, vagy sem?

Egy pillanatig csönd lett a teremben. Még akik a legjobban őrzöngtek, fejüket lehajtva hátráltak, hogy utat nyissanak hozzám a polgármesternék.

Azlán reám szegezte vadul szikrázó vadállati szemét:

— Hadnagy uram, ha nem tévedek, öt golyó van a revolverében, tehát szemeljen ki öt célpontot magának. Akkor majd...

— Akkor majd — vágtam szavába — követ hengerít a holttestemre, ugyabár?... Mint Mathorel hadnagynak is!...

Elsápadt, borzadály rázta meg herkulesi tagjait.

— Láthatja, hogy nem áltatom magam a reám váró sors felől — folytattam hidegen mosolyogva. — De ez egyszer ön sem kerül el sorsát, Lézongar ur. Mathorel nem hagyott hátra végrendeletet, de én elég óvatos voltam, hogy megírtam a magamét, mielőtt be-

léptem a rejtekhelyére. Sebaj, ha el is tűnök, megbosszúlnak engem...

— Utolsó szava ez?

— Nem. De azt csak önnek, négy szemközt mondanám meg.

— Amint tetszik.

A bombárnak háttere felé tartott s ott minden fáradság nélkül feltaszított egy hatalmas csapóajtót, melyen át létrán az istállókba vitt az ut.

— Eredjetez innen ki! — parancsolta oly hangon, mely nem tűrt ellentmondást. Mikor aztán egymás után engedelmesen, de zugolódva eltűntek, a polgármester elzárta a nyílást és hozzám fordult.

— Most beszélhet, hadnagy ur!

Volt rá időm, hogy összeszedjem magam.

— Lézongar ur, — mondtam — öccsének hajója a part közelében cirkál, s Anglia nincs messze innen. Meneküljön, amig lehet. Az Isten szerelmére, kimélje meg leányát attól a gyalázattól, hogy rövid egynéhány nap' alatt megtudja, hogy apja utban van a fegyház felé.

— A leányom? — kiáltotta. — Igen, de kisebb szégyen lesz-e reá nézve, ha mint szökevényt ítélnék el?

— S ha tudnék egy becsületes embert, aki kész volna saját nevével adni vissza számára a becsületét?

— Talán ön az az ember?

— Ugy van, én vagyok az.

Nagyot lélegzett, kitágult szembogara szikrát hányt, élénk pirosság önlötte el arcát.

— Eszerint szereli a leányomat? — kiáltotta. — Szereti?

— Ha nem szeretném szívem mélyéből, hiszi-e, hogy ide jöttem volna s hogy úgy beszélnék önnel, ahogy most beszélek?

— Nos, akkor hallgasson reám... Itt, ezekben a pincékben — megdobbantotta lábával a padozatot —

hatszázezer frankot érő áru van felhalmozva ... több, mint hatszázezer frankot érő, megértette-e ... melyet csakis az ő számára halmoztam fel ...

Már ajkán lebegett a sértő ajánlat, de elhallgattattam, mielőtt kimondotta volna.

— Nem érjük meg egymást, Lézongar ur. Az áru, melyet csalárd módon vont el az államtól, holnap visszaszáll az államra. Kérem, ne legyen félreértés közöttünk ebben a tekintetben.

— Tehát nem akarja, hadnagy ur? ... Nem akarja? — ismételte, megnyomva minden egyes szót.

Beérttem azzal, hogy a tagadás jeléül megráztam fejem.

— Jól van, — mondotta — akkor jöjjön, aminek jönnie kell.

Egy pillanatig, mint a sarokbaszorított állat, vilámló vad tekintettel nézett körül, elővett a zsebéből egy parányi kis üveget, egy hajtással kiürítette, aztán felragadott egyet a közelében égő gyertyák közül s gyors mozdulattal a helyiség másik végében levő takarmány közé hajította.

Mindez egy pillanat műve volt. A hombár néhány pillanat múlva egy lángban állt. Maró, fojtó füst csapott fel és sűrűsödött fekete gomolyaggá.

A természetes ösztön első sugallatára hallgatva, ahhoz az ajtóhoz rohantam, mely hátam mögött a száritópadlásra szolgált. De hiába igyekeztem kinyitni, el volt reteszelve. Csak egy ul állt még nyitva előttem, hogy megrövidítse halálom kinjait; egy golyót kellett a szívembe röpítenem. De hajh! — revolverem a nagy izgalom közben kicsuszott kezemből. Lemondó érzéssel hanyatt vetettem magam és halálra készülni, összekulcsoltam a két kezem.

— Jó éjszakát, vámbitang ur! — csufolódott ve-

tem egy hang, mely mintha nagyon messziről hallatszott volna.

A treztéli óriásnak ez a csufondárosság volt az utolsó szava. De a szentnek alakja még ott állt a két oszlop között. Óriásként emelkedett föl előttem s úgy tetszett, mintha egyszerre szörnyű, tragikus életre ébredne.

Lehunytam szemem, hogy ne lássak többé semmit, önkénytelenül egy imádság három vagy négy szavát mormoltam, aztán, amennyire emlékezhetem, Véva nevével ajkamon, mély álomba merültem.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Neki köszönöm megmentésemet, kedves uram... Mikor egy reggelen ismét öntudatra ébredtem, az volt az első benyomásom, mintha valaminő — nem tudtam volna megmondani, minő — utat jártam volna be ismeretlen országokban.

Kinyitottam szemem. Nagy ágyban feküdtem.

Mély csönd uralkodott. Miféle rejtett lakás ez? Mint van az, hogy itt vagyok, hogyan kerültem ide? Szerettem volna megkérdezni valakitől.

De élő lénynek sehol legcsekélyebb nyomát sem fedeztem föl. Éppen ismét be akartam burkolódní takarómba, mikor... halk nesz támadt, s ágyam és az ablak közt egy férfinak szilhuettje jelent meg.

— Ismer-e még, hadnagy ur?

Ráismertem azokra a durva vonásokra, arra a nagy barna bajuszra, gyermekien kék szemre.

— Jó napot, Quéménér!... Magyarázza meg nekem kissé... Voltaképpen mit keres itt?

— Örööm az államtulajdont, azonkívül pedig a kegyed ápolója is vagyok... Jó szerencse, hogy megmenekült és tudja, hajszálon mult, hogy ott nem hagyta a fogát.

— Jöjjön csak ide, Véva kisasszony, — kiáltotta aztán vidám hangon — szerencsésen annyira jutottunk már, hogy túl vagyunk a baj nehezen.

Véva... Ez a név, melyet hirtelen kiejtettek előttem, a bűvös „szeszam“ hatását tette reám. A múlt kapui egyszerre kinyillak. Mint a megnyitott zsilipből, egyszerre zajosan, törtetve, zugva szakadt reám az emlékezések áradata.

Az altiszt szolítására egy második árnykép — ezuttal nőalak — bontakozott ki a szoba mélyéből.

— Itt jön a megmentője — sugta fülembé Quéméner. — Ő volt az, ki legelőbb érezte meg a füstöt s aki aztán a Treid-Noazon való hatalmával reábirta e fickót, hogy megmutatta neki és felnyitotta előtte a titkos ajtót. És ő az, aki önt azóta, három hosszú, elfáradást nem ismerő hét után, panaszszó nélkül...

— És... a másik? — szakítottam félbe az altiszt szavát. Az nem felelt, de az ifju leány hosszú gyászruhája megmondott helyette mindent. A testére omló gyászköpeny csuklyája alatt olyan volt, mint a fehér fényű hold a sötét felhők között. Az úgy lábáig jött, s ott, a két oszlop közt, szemét lesülve, mozdulatlanul megállt. Könny tolult a szemembe, — nem tudtam volna megmondani, főképpen mi fakasztotta fel szívemből: a hála, a részvét, a megbánás vagy a csodálat-e. Ezekkel az érzelmekkel volt tele szívem, melyet szerettem volna a lába elé tenni, így szólva hozzá: „Nézze, mennyire együtt szenved önnel, mennyire telve van ön iránt érzett szerelemmel“.

Remegve vonaglott ajkam. Ő pedig ajkára tette ujját és így szólt fáradt, tompa hangon:

--- Istennek hála... A láz elmúlt. Most már csak kíméletre van szüksége... Édesanyját, ki a szomszéd szobában pihen, boldoggá fogja tenni ez a hír. Sietek megmondani neki... Isten önnel, hadnagy ur!

Engem egyszerre megkapott a hidegseg erze-
 mintha sötét felhő szakadt volna le reám. Köszölyan
 és lassan, mint valami árnyék, az ajtóhoz közeledett
 a leány.

— Kérem, kérem, ne menjen el — rimázkodtam
 kétségbeesetten.

Kiáltásomra visszafordult. E mozdulatára lecsu-
 szott fejről a csuklya s láttam, hogy homlokát fehér
 kendő szorítja, mint az apácákét. Mint akkor álmom-
 ban, most is úgy tetszett nekem, mintha egyszerre el-
 vesztené trónját, nimbuszát. Arcomat kezembe rejtve,
 menekültem é láványtól. Ugy éreztem, mintha csillag-
 talan éjszakán feneketlen tenger mélyébe merülnék
 alá... Midőn felébredtem kábultságomból, anyámi ott
 lérdelt imádkozva az ágyamnál.

— Tehát csakugyan igaz? — zokogtam. — El-
 ment, el, örökre?

Anyám keresztet vetett magára és így szólt:

— Csak gyógyulásodat várta, mielőtt letenné
 utolsó fogadalmát.

És bánatos áhitattal tette hozzá:

— Ne zugolódjál... Mert látod, annak a csem-
 pésznek leánya igazi szent...

*

Történetemnek vége van, — fejezte be szavait
 Le Denmat kapitány éppen, mikor ragyogni kezdtek
 fejünk fölött a nyáresti csillagok — nem zugolódni,
 de nem is feledtem semmit.

